

EXEGÉZA JAKUBOVHO LISTU Z PERSPEKTÍVY MESIÁNSKÝCH ŽIDOV

Andrej Mátel

Abstrakt: Jakubov list je napísaný v gréckom jazyku s vysokou literárnou úrovňou za ktorým stojí semitsky uvažujúci autor. Jednu z perspektív jeho výkladu pomáhajú odhaliť mesiánski Židia. Títo sú rodení Židia, ktorí uverili v Mesiáša Ješuu, ale nevstúpili do žiadnej zo súčasných kresťanských denominácií. Táto viera im nič neuberá zo židovskej identity. Pri čítaní Novej zmluvy vychádzajú z hebrejského textu alebo iného prekladu rešpektujúceho hebrejské výrazy. Jakubov list je pôvodne adresovaný Židom („dvanástim kmeňom“), ktorí sa stretávali v synagóge a prijali Ješuu za Mesiáša. To nepopiera jeho duchovný význam pre všetkých kresťanov z národov, avšak mesiánski Židia striktne odmietajú „teológiu náhrady“. V súlade s Ježišovým výrokom aj podľa ich výkladu Jakubovho listu Tóra nie je zrušená, ale završená, pričom prináša slobodu z jej napĺňania. Poznaním hebrejského významu interpretácie jesenného a jarného dažďa, v Jak 5,7, v kontexte Tóry Dt 11,13-14 a prorockého výroku Joel 2, 23, môžeme hlbšie porozumieť obraznému jazyku a duchovnému posolstvu autora Jakubovho listu. Obdobie, ktoré žijeme, je obdobím konca dní a blížiaceho sa príchodu Pána.

Kľúčové slova: Exegéza. Hebrejské pojmy. Mesiánski Židia. Jakubov list. Jesenný a jarný dažď.

Abstract: The Epistle of James is written in Greek with a high literary standard by a Semitic-minded author. Messianic Jews help to reveal one perspective of its interpretation. These are native-born Jews who believed in Messiah Yeshua but did not join any of the contemporary Christian denominations. This belief takes nothing away from their Jewish identity. They base their reading of the New Testament on the Hebrew text or another translation that respects the Hebrew terms. The Epistle of James is originally addressed to the Jews ("the twelve tribes") who met in the synagogue and accepted Yeshua as Messiah. This does not negate its spiritual significance for all Christians from the nations, but Messianic Jews strictly reject "replacement theology." In accordance

with Yeshua's statement, even according to their interpretation of the letter of James, the Torah is not abrogated but superimposed, bringing freedom from its fulfillment. By knowing the Hebrew meaning of the interpretation of the autumn and spring rains, in James 5:7, in the context of the Torah of Dt 11:13-14 and the prophetic statement of Joel 2:23, we can more deeply understand the figurative language and spiritual message of the author of the Epistle of James. The season we are living in is the season of the end of days and the imminent coming of the Lord.
Key words: Exegesis. Hebrew terms. Messianic Jews. The Epistle of James. Autumn and spring rain.

Úvod

Podľa Flussera (2022, s. 14) „terminológia kníh Nového zákona, ktoré boli napísané v gréčtine, je často zrozumiteľná len vtedy, keď poznáme pôvodné hebrejské pojmy. V týchto knihách možno vystopovať vplyv gréckeho prekladu Biblie a súčasne vplyv hebrejského originálu.“ K tomu dodávame, že hebrejským originálom nemusí byť hebrejský text, ale aj jeho ústna tradícia. Práve tento prístup je príznačný pre súčasných Židov veriacich v JHVH (Pána, Hospodina), ktorí prijali Ješuu (Isusa, Ježiša) za Mesiáša (Christa, Krista). Cieľom príspevku je predstavenie exegetického prístupu mesiánskych Židov so zameraním na Jakubov list a jeho vybrané verše. Okrem toho v ňom predstavíme židovské (hebrejské) prvky Jakubovho listu akceptované aj kresťanskými exegetmi a stručné dejiny mesiánskych Židov.

1 Židovský kontext Jakubovho listu

Jakubov list je napísaný štýlom starozákonnej sapienciálnej literatúry (Heriban, 1992). Neustále sa v ňom stretávame s myšlienkami, motívami, formuláciami alebo slovami, ktoré majú pôvod v starozákonnej, židovskej, židovsko-helenistickej, avšak aj v gréckej, či ranej gréckej tradícii. Autor listu čerpá z bohatej tradície pochádzajúcej prevažne zo židovského prostredia, ktoré poznal z tradovanej žitej zbožnosti židovstva (Mareček, 2020). Bibliou Jakubovho listu bola podľa väčšiny exegetov hebrejská Biblia v jej gréckom preklade – Septuaginta (Dibelius, Greeven, 1988). Podľa Hansona (1983) sa možno domnievať, že Jakuba

mohli ovplyvniť židovské metódy výkladu haggady a midráša. Dibelius uvádza, že paralely Jakubovho listu s mimobiblickou literatúrou raného židovstva nie sú dôkazom ich literárnej závislosti. Podľa neho Jakub čerpal z rovnakého prúdu helenisticko-židovskej ústnej tradície (Dibelius, Greeven, 1988).

Grécky jazyk a kultivovaný štýl Jakubovho listu sa vyznačuje vysokou literárnou úrovňou. Autor listu jedinečným spôsobom spája zdedenú židovskú formu múdroslovného výroku s rétoricko-literárnou zručnosťou. Zároveň Jakubov list vykazuje veľké množstvo semitizmov, čo znamená, že za dobrým gréckym jazykom listu sa skrýva semitsky uvažujúci autor (Mareček, 2020). Mušner (1975) uvádza celkovo až desať typov semitizmov v Jakubovom liste, najmä paralelismus membrorum (Jak 1,5.9.11.13; 3,9; 4,8.9; 5,4), semitizujúci syntax (Jak 2,18; 4,7.8.10), biblizmus (Jak 1,22; 2,13), abstraktný spôsob vyjadrovania (Jak 1,25; 5,15), umiestnenie zámena za zámeno, teda na miesto semitského sufixu, ďalej vybrané semitské výrazy (Jak 2,2; 3,6), slovné zvraty (Jak 1,21; 5,20), imperatívne participia (Jak 1,3; 1,21; 3,1; 5,14) a passivum divinum (Jak 1,5; 5,15). Z týchto dôvodov niektorí exegeti predpokladali, že súčasný Jakubov list je grécka verzia pôvodne semitského (židovského) textu (por. Spitta, 1896, Niebuhr, 1998, cit. Mareček, 2018). Táto hypotéza však nie je väčšinou exegetov akceptovaná. Autorom listu je Ἰάκωβος, ktorý si nenárokuje označenie *apoštol*, ale sám seba označuje ako θεοῦ καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ δοῦλος *služobník (sluha) Boha a Pána Ježiša Krista*. Podľa tradičného názoru, ktorý dosvedčujú Hieronym, je autorom listu *Jakub, nazývaný brat Pána* (por. ἀδελφὸς τοῦ κυρίου v Gal 1,19, por. Mušner, 1975). Tento bol popredný predstaviteľ cirkevnej obce v Jeruzaleme (Sk 12,17), známy v neskoršej tradícii aj ako „Jakub spravodlivý“ (Eusebius, HE II.23.4, cit. Leahy, 1995, s. 909) a prvý jeruzalemský biskup. Jakub zomrel v roku 62 pre vieru v svojho brata, bol zavraždený saducejským veľkňazom, ako uvádza Josephus Flavius (Antiq XX,200-201, in Flusser, 2002). Tento rok by potom ohraničoval aj dobu jeho vzniku. Podľa Vouga (1997) bol Jakub jedinou osobnosťou raného kresťanstva, ktorého uvádza mimokresťanský prameň. To dokazuje vážnosť, ktorej sa Jakub tešil aj u Židov, ktorí neboli kresťanmi.

Veľká časť exegétov sa však domnieva, že list je pseudoepigraf, ktorý bol napísaný grécky vzdelaným helenistickým židokresťanom pod autoritou Jakuba, Pánovho brata (por. Mareček, 2020; Hoppe, 2001). Predpokladaná doba vzniku je pri tejto hypotéze v rokoch 70. – 90. 1. stor. n.l. (Heriban, 1992). Túto alternatívu autorstva spomínal už Hieronym, keď uvádza, že „niektorí tvrdia, že bol napísaný niekým iným, pod jeho menom“ (*De viris illustribus*, II). Trstenský (2020, s. 35) uvádza, že „Jakubov list nás oprávnenne núti uvažovať o dôležitosti jeruzalemskej cirkvi, ktorá z väčšiny pozostávala z kresťanov pochádzajúcich zo židovstva.“ Podľa Leahy (1995) adresáti listu sa javia ako židovskokresťanské komunity mimo Palestíny, ale žijúce na mieste, kde meno Jakub požívalo autoritu. Nielen pisateľ, ale aj adresáti Jakubovho listu dobre poznali hebrejskú Bibliu v jej gréckom preklade, patrili k „dvanástim kmeňom“ (Jak 1,1) a boli to ľuďmi, ktorí volali Abraháma „náš otec“ (Jak 1,21). List je adresovaný do helenisticko-kresťanského prostredia, hovoríme o „helenistickom židovstve“, prípadne o „helenistickom židokresťanstve“ (Hoppe, 2001).

2 Mesiánski Židia a ich spôsob výkladu Novej zmluvy

Podstatou mesiánkeho židovstva je vyznanie vyjadrené v hebrejskom jazyku **ישוע המשיח** *Ješua (je) Mesiáš*. Podľa Flussera (2022) znelo jeho meno podľa Galilejskej výslovnosti *Ješu*, pretože sa písmeno **ע** „a“ na konci mena Ješua nevyslovovalo. Raná história mesiánskeho judaizmu začína podľa ich vlastného seba pochopenia na sviatok *Šavu'ot* (Πεντηκοστή *Pätdesiatnica*, Turice, Letnice) po Ješuovom nanebovstúpení. Jeruzalemská mesiánska obec žila svoj židovský spôsob života a zároveň vyznávala Ješuu ako Mesiáša. Nasledovníkov Mesiáša Ješuu nazývali **Ναζωραίων αίρέσεως** *nazaretskou sektou*, resp. *sektou Nazorejcov* (Sk 24,5). V hebrejčine sa používal výraz **נצרתים** (*nacratim*), odvodeného do mesta **נצרת** (*Necaret*, grécky **Ναζαρέτ**, Nazaret), kde Ješua žil prevažnú časť života. Týmto istým označením bol 5-krát v evanjeliách a 6-krát v Skutkoch apoštoloch označený samotný Ježiš (por. napr. **Ναζωραῖος** **נצרי** *nocri* v Mt 2,23). Súčasná hebrejčina používa **הנצריים** *hanocrim* (Stern, 1989). V Sk 21,17 sa píše ako Pavol navštívil Jakuba v Jeruzaleme a prišli tam aj všetci starší. Pavlovi hovorili: „Vidíš, brat,

koľké tisíce Židov uverili. Všetci horlia za Zákon“ (Sk 21,20b). Medzi mesiánskymi Židmi a *perušim* (farizejmi) bola rivalita, ale tá jestvovala v tomto období medzi rozličnými skupinami (sektami) vnútri židovstva, najmä *sadukim* (saducejmi) a esénmi (Schiffman, 2007). Podľa Neusnera (1975) „v tomto období nejestvovalo niečo ako „normatívny judaizmus“, od ktorého by sa mohla odkloniť tá, či oná „heretická“ skupina.“ Zmena nastala v období obliehania mesta *Jerušalajim* (Jeruzalem), zavŕšeného zničením chrámu v rokoch 66 – 70 n.l. Židia, ktorí uverili v Ješuu interpretovali tieto udalosti v duchu Lk 21,20-24. Eusebius z Cézarey (HE III.5.3) a Epifanius zo Salamis uvádzajú, že väčšina z nich utiekli do Pelly, mesta v Dekapolis (Zajordánsku), kde sa usadili (Schiffman, 2007). Podľa Vouga (1997) je sporné, či exodus do Pelly je historickou udalosťou. V každom prípade jestvovala v Jeruzaleme židovská obec veriacich v Ješuu až do druhej židovskej vojny a povstania bar Kochby v roku 135 n. l. Po jeho potlačení bolo všetkému židovskému obyvateľstvu zakázané žiť v Jeruzaleme. Po zničení chrámu sa centrom židovského náboženského života stala synagóga a normou sa stal rabínsky judaizmus, nadväzujúci na prax a učenie farizejov. Podľa Schiffmana (2007) práve v tomto období vypukli ostré spory a silná rivalita medzi mesiánskymi a rabínskymi obcami. Ďalšie spory vznikali vnútri kresťanstva, medzi veriacimi v Ježiša z národov („pohanokresťanmi“) a mesiánskymi Židmi („židokresťanmi“), ktorí nezapadali do jednotnej cirkvej štruktúry a rodiacej sa dogmatiky. „Mesiánski Židia, ktorí sa považovali za pravých dedičov biblického judaizmu, stáli v opozícii voči farizejskému (rabínskemu) židovstvu aj helenistickému pohanskému kresťanstvu. Boli činní aj v dobách Hieronýma a pretrvávali až do začiatku 5. stor. n. l., keď im už nezostala iná možnosť, než vstúpiť do kresťanskej cirkvi z pohanov. V istom zmysle sa tak židovský spôsob nasledovania Ješuu stiahol do exilu“ (Schiffman, 2007, s. 26).

Podľa historikov „židovského kresťanstva“, začiatok vzniku tohto novodobého fenoménu siaha do 70. rokov 19. storočia (Schonfield, 1936). V roku 1866 bola založená British Hebrew Christian Alliance (*Britské spoločenstvo hebrejských kresťanov*). Títo „hebrejskí kresťania“ sa snažili zachovať židovskú identitu. Súčasťou misie medzi Židmi bolo posolstvo, aby prijatím Mesiáša Ješuu nestratili svoju príslušnosť

k židovskému ľudu. Predstavitelia hebrejských kresťanov, akými boli Mark Levy alebo John Zacker, už použili aj terminológiu „mesiánski Židia“ a „mesiánski judaizmus“, ale k jej všeobecnému prijatiu tohto termínu prišlo oveľa neskôr. V roku 1882 založil Joseph Rabinowitz (1837-1899) prvú židokresťanskú obec v novodobých dejinách v Besarábii (Kišinev, dnešné Moldavsko). Išlo o spoločenstvo, ktoré nepatrilo k žiadnej kresťanskej denominácii, ale malo skôr charakter synagógy veriacich v Mesiáša Ješuu. Nazývalo sa *Jehudim Mešichiim Bnej Brit Chadaša* (Obec mesiánskych Židov, synov Novej zmluvy). Podľa Rabinowitza leží „kľúč k Svätej zemi v rukách nášho brata Ješuu“. V roku 1915 vznikla *Americká spoločnosť hebrejských kresťanov*. Podľa jej zakladateľa Arthura Kuldela má ísť o „organizáciu, ktorá dýcha duchom Mesiáša a je poháňaná láskou k Izraelu“ (Schiffman, 2007). V roku 1925 bola utvorené International Hebrew Christian Alliance (*Medzinárodné spoločenstvo hebrejských kresťanov*). Do tohto historického vývoja však vstúpila 2. svetová vojna a zverstvÁ holokaustu (hebrejsky *šoa*). Zrodenie resp. do istej miery pretransformovanie „hebrejského kresťanstva“ do „mesiánskeho židovstva“ nastalo koncom šesťdesiatych a začiatkom sedemdesiatych rokov 20. storočia priamo v Izraeli. Podľa Benjamína Bergera (1995) nové Božie jednanie duchovne súviselo so znovu zjednotením Jeruzalema pod židovskou správou v roku 1967. Tisíce Židov sa v tomto období obracali k Ješuuvi najmä v USA, ale aj v iných krajinách a v polovici 70. rokov aj v Izraeli. Americká spoločnosť hebrejských kresťanov sa v roku 1975 premenovala na *Mesiánsku židovskú spoločnosť Ameriky*.

Mesiánski Židia sú rodení Židia, ktorí uverili v Mesiáša Ješuu, ale nevstúpili do žiadnej zo súčasných kresťanských denominácií. Táto viera im nič neuberá zo židovskej identity (Mátel, 2008). *ברית חדשה Berit chadaša*, teda Novú zmluvu, prijímajú akú súčasť Biblie, spolu s Tanachom (Tórou, prorokmi a spismi) podľa židovského a kresťanského protestantského kánonu, teda bez deuterokanonických kníh. Novú zmluvu čítajú a vykladajú z jej hebrejského prekladu, ktorý sa snaží rešpektovať výrazy biblickej hebrejčiny. Interpretačným kľúčom je hebrejský kontext novej zmluvy, ktorí ako Židia vedia identifikovať, pomenovať a interpretovať. Najrozšírenejším anglickým komentárom je *Je-*

wish *New Testament Commentary* (1989), ktorého autorom je David H. Stern (1935-2022). Podľa hebrejskej verzie Nového zákona vydal aj *Complete Jewish Bible: an English version of the Tanakh (Old Testament) and B'rit Hadashah (New Testament)* (1989). V texte a komentári často uprednostňuje transliteráciu pred literárnym prekladom. Z rabínskeho judaizmu mesiánski Židia užívajú výklady a midráše, ktoré pomáhajú hlbšie porozumieť ústnej tradícii Tóry, avšak s dôrazom, že Ješua prišiel Tóru naplniť.

3 Jakubov list v perspektívy mesiánskych Židov

Autorom אנרת (iggeret) listu je z perspektívy mesiánskych Židov יעקב Ja'akov, služobník a brat ישוע המשיח Ješuu haMašiach a vodca mesiánskej komunity v Jeruzaleme (por. Mt 13,35; Sk 12,17). Adresátom listu je עשר השבטים (š'neim 'asar hašvatim) dvanásť kmeňov, čo je priamy odkaz na Židov, nielen metafora pre kresťanov, ako uvádza množstvo kresťanských komentátorov. V texte o tom svedčí najmä odkaz v Jak 2,2 na בית כנסת (pôvodný grécky text εἰς συναγωγὴν ὑμῶν, doslova *do vašej synagógy*), prekladaný zvyčajne ako *zhromaždenie* (Roháčkov preklad, slovenský ekumenický preklad, katolícky preklad, evanjelický preklad). Súčasní mesiánski Židia sa k tomuto prekladu stavajú kriticky, vidia v ňom „teóriu náhrady“ a „okrádanie svojej identity“ (por. Stern, 1992). Jeruzalemská biblia v jej francúzskom origináli (*Bible de Jérusalem*), ako aj ďalšie jej preklady, vrátane slovenského, uvádzajú „*do vašej synagógy*“ (franc. *synagogue*) aspoň v poznámke. Pri čítaní Jakubovho listu nie sú vylúčení kresťania z národov, ale vodca Jeruzalemskej komunity ho adresoval židovským veriacim ἐν τῇ διασπορᾷ *v diasporách* (doslova „v rozptýlení“), hebrejsky הנפוצים (*hanefó-cim*), teda Židom žijúcim mimo erec Jisrael v období druhého chrámu. Na otázku komu konkrétne adresoval Ja'akov svoj dopis, jestvujú dve alternatívne odpovede: 1. Jeruzalemským Židom, ktorí uverili v Mesiáša Ješuu a ktorých osobne poznal, ale dôsledkom prenasledovania (por. SK 8,1-3 alebo neskôr Sk 12) utiekli do diaspory; 2. mesiánskym Židom, ktorí dlhodobo žili v diaspore, kde prijali vieru v Ješuu haMašiach (por. Stern, 1992).

Chápanie Tóry mesiánskymi Židmi uvádza Jak 1,25 v hebrejčine výrazom תורה השלמה (*tóra hašlemá*), ktorý prekladajú ako *zavŕšená* alebo *dokonaná Tóra*. Podľa komentára Y. Lichtensteina (2002) ide o alúziu na Mt 5,17. Mesiáš ju zavŕšil, odvtedy, čo Pán povedal, že neprišiel, aby Tóru zrušil, ale *naplnil*. Navyše Ja'akov uvádza תורה החירות (*tóra hacherut*), teda *Tóra slobody*. „Tóra dáva slobodu. Veriaci v Ješuu viac neslúžia Bohu ako otroci, zo strachu, ale ako syn slúži svojmu otcovi, z lásky. Duch Mesiáša ho oslobodzuje a dáva mu nového ducha“ (Lichtenstein, 2002).

4 Vybrané verše 5. kapitoly Jakubovho listu

Text Jak 5,3b: ὥς πῦρ ἐθησαυρίζατε ἐν ἐσχάταις ἡμέραις

Preklad: *nahromadili ste si poklady (altern. bohatstvo) v posledných dňoch* (mesiánski Židia na konci dní)

V texte vidia mesiánski Židia odkaz na 'acharit-hajamim („koniec dní“), termín označujúci vek Mesiáša (por. Iz 2,2) „a vy si zhromažďujete bohatstvo“. Podľa rabína Yechiela Zvi Lichtensteina (1831-1912), pioniera mesiánskeho judaizmu, ide o ironický spôsob vyjadrovania. „Nahromadili ste poklady na čas, keď bude tento zničený. Tak bude na konci dní (*ketz-hajamim*).“ Posledná doba nastala podľa mesiánskeho Žida Benjamina Bergera (1995) narodením Ješuu hanocri a smeruje k zavŕšeniu jeho druhým príchodom.

Jak 5,7-8: Μακροθυμήσατε οὖν, ἀδελφοί, ἕως τῆς παρουσίας τοῦ κυρίου. ἰδοὺ ὁ γεωργὸς ἐκδέχεται τὸν τίμιον καρπὸν τῆς γῆς, μακροθυμῶν ἐπ' ἑαυτῷ ἕως ἰλάβῃ προϊόντον καὶ ὄψιμον. Μακροθυμήσατε καὶ ὑμεῖς, στηρίζατε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὅτι ἡ παρουσία τοῦ κυρίου ἤγγικεν.

Preklad: *Buďte teda, bratia, trpezliví až do príchodu Pána. Pozrite (altern. ajhľa): Roľník vyčkáva vzácnu úrodu (MŽ, ROH plod) zeme a trpezlivo čaká (vyčkáva), kým nedostane jesenný a jarný dážď. Aj vy buďte trpezliví a posilnite (altern. vzmužte) si srdcia, lebo Pánov príchod sa priblížil.*

Výraz „plod zeme“ je citát zo židovskej *berachy* (požehnania), ktorá sa uvádza pred jedením plodov alebo zeleniny: „Požehnaný si Pane, Bože náš, kráľ sveta, ktorý nám dáva plod zo zeme.“

„Jesenný a jarný dážd“ je známy z hebrejskej Biblie pod označením *joreh* a *malkoš*. V Tóre, v knihe Devarim čítame: „Ak budete naozaj počúvať moje príkazy, ktoré vám dnes dávam, aby ste totiž milovali Hospodina, svojho Boha, a slúžili mu celým srdcom a celou dušou, dám dážd' vašej krajine v pravý čas, dážd' jesenný i jarný (SEkP, SEvP, JB, včasný i neskorý SKP, ranný i pozdný ROH), a budeš zbierať obilie, mušt a olej.“ (Dt 11,13-14; SEkP). Odkaz vychádza z klimatického podnebia v Izraeli, kde prevažne prší medzi mesiacmi november a marec. Včasné dažde v mesiaci kislev, zvyčajne v októbri (*joreh*) a v mesiaci nisan / zvyčajne v apríli (*malkoš*), sú zriedkavé, ale môžu mať veľký prínos pre plodiny. Názov prvého dažďa interpretuje Talmud nasledovne: „Naši rabíni učili: (Prvý dážd' sa nazýva) 'joreh', pretože varuje ľudí, aby si omietli strechy, nazbierali ovocie a postarali sa o všetky svoje potreby“ (Taanit 6a, in Kalcheim, 2024). Názov odvodzujú židovskí učitelia od koreňa ירה, ktorý znamená poučovať, ukazovať. Prvý dážd' učí, aby sme sa pripravili na zimu, odložili letné oblečenie, aby sme omietli strechy, utesnili všetky diery, cez ktoré by mohol dážd' zatiecť (v súčasnosti vyčistili kanály, spevnili hrádze). Je to naše prvé varovanie pred príchodom zimy. Samotný *joreh* predstavuje Pánovu praktickú starostlivosť o zem, nasycuje zem a zavlažuje ju do hĺbky (por. Ž 65,11). Dôležité je v texte spojenie *joreh* a *malkoš*. Samotný *malkoš* máva negatívny význam. Napríklad v Talmude sa nachádza otázka: „Možno (sa nazýva) 'malkoš' pretože zrovnáva domy so zemou, rúca stromy a vynáša cvrčky?“ (Taanit 6a). *Malkoš* prichádza až po tom, čo spadli takmer všetky dažde, keď sme už z dažďa unavení a netrepezlivo očakávame príchod jari. Súvisieť to môže aj s etymológiou slova לקש, ktorý označuje oneskorenosť. Veci, ktoré prichádzajú neskôr, sa javia ako nedostatočné. Na druhej strane, tak ako môžu byť včasné dažde požehnaním, môže nimi byť aj neskoré, čo potvrdzuje text z Neviim (prorokov) Joel 2, 23: „Synovia Siona, jasajte a tešte sa z Hospodina, svojho Boha, veď vám dá spásonosný dážd', zošle vám jesenný (SEkP, SEvP, JB, ranný SKP, podzimný ROH) i jarný (SEkP, SEvP, ROH, JB, neskorý SKP) dážd' ako prv.“ Význam jarného dažďa *malkoš* uvádzajú žiaci rabbi Jišmaela (90-135 po Kr.), pretože „naplní steblá obilím“. Vychádzajú z toho, že energia prvých dažďov sa celá investovala do toho, aby sa semeno premenilo na rastlinu, ktorá bude rásť a vyvíjať sa. *Malkoš* potom napomá-

ha rastlinám naplniť stonky obilím. Na rozdiel od *jóry*, ktorá padá na suchú a popraskanú zem, *malkoš* padá na polia plné obilných stebiel. Nie sú to tie isté spustošené polia na začiatku zimy; *malkoš* padá „na klasy a na steblá“. *Joreh* predstavuje začiatok zimy a prichádza v čase, keď polia túžia po daždi. *Joreh* nasycuje brázdy a nasycuje až do hĺbky, čím pripravuje semená na rast. *Malkoš* prichádza na konci obdobia dažďov. Označuje ukončenie procesu rastu a predstavuje radosť z naplnenia (Kalcheim, 2024).

Podľa voľnejšej interpretácie mesiánskych Židov v zmysle midrášu, bol duchovným *joreh* sviatok *Šavuot*. Duchovný *malkoš* príde čoskoro. Hoci žijeme „v období dažďov“, kedy sa ohlasuje evanjelium všetkým národom, nie je čas zhromažďovať si poklady a bohatstvo tohto sveta. Dôležité je posilňovať si srdcia, trpezlivo (a duchovne aktívne) čakať, lebo קְרוֹב הָאֲדֹנָי לְבָנָא (*qarón ha'adón lav'o*) *Pánov príchod sa približuje*. K tomu dodávame, že tak ako boli na počiatku židovskí veriaci v Mesiáša Ješuu, ku ktorým sa zvestovaním evanjelia pridali aj kresťania z národov, tak aj na konci dní sú opätovne cirkevné obce kresťanov obohatené o duchovné dedičstvo Izraela mesiánskymi Židmi.

Záver

Jakubov list je pôvodne adresovaný Židom („dvanástim kmeňom“), ktorí sa stretávali v synagóge a prijali Ješuu za Mesiáša. To nepopiera jeho duchovný význam pre všetkých kresťanov z národov, avšak mesiánski Židia striktne odmietajú „teológiu náhrady“. Kresťanským čitateľom a exegetom pomáhajú objavovať hlbšie perspektívy Nového zákona v jeho hebrejskom duchu a v úzkom prepojení s Tanachom. V súlade s Ježišovým výrokom Tória nie je zrušená, ale završená, pričom prináša slobodu z jej napĺňania. Poznaním hebrejského významu interpretácie jesenného a jarného dažďa v Jak 5,7, v kontexte Tóry Dt 11,13-14 a prorockého výroku Joel 2, 23, môžeme hlbšie porozumieť obraznému jazyku a duchovnému posolstvu autora Jakubovho listu. Obdobie, ktoré žijeme, je obdobím konca dní a blížiaceho sa príchodu Pána.

Zoznam použitej literatúry:

- BERGER, B., BERGER, R. 1995. *Izrael a cirkve*. Praha : Sborový dopis. 48 p.
- DIBELIUS, M., GREEVEN, M. 1988. *James. A Commentary on the Epistle of James*. Washington : Fortress Press. 286 p. ISBN 978-0-8006-6006-2.
- FLUSSER, D. 2002. *Ježiš*. Praha : Oikúmené. 284 p. ISBN 80-86005-041-6.
- FLUSSER, D. 2022. *Židovské prameny raného křesťanství*. Praha : Hermann & synové. 110 p. ISBN 978-80-87054-75-8.
- HERIBAN, J. 1992. *Príručný lexikón biblických vied*. Rím : Slovenský ústav svätého Cyrila a Metoda. 1348 p.
- HOPE, R. 2001. *List Jakubův*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství. 110 p. ISBN 80-7192-498-9.
- HIERONYMUS. 1895. *De Viris Illustribus*. Friburg : Mohr. 98 p.
- KALCHEIM, U. 2024. Rain in Israel. [online]. In *Yeshiva Beit Midrash* [2024-08-10]. Dostupné z: <https://www.yeshiva.co/midrash/category/542>
- KISTEMAKER, S. J. 2007. *Comentario al Nuevo Testamento. Santiago. 1-3 Juan*. Michigan : Grand Rapids. 463 p. ISBN 978-1-55883-051-6.
- LEAHY, T. W. 1995. The Epistle James. In *The New Jerome Biblical Commentary*, 2nd Ed. London : Geoffrey Chapman, p. 909-916. ISBN 0-225-66803-3.
- LICHTENSTEIN, Y. T. 2002. *Sugiyot Nibharot BeSefer HaBerit Hadashah*. Jerusalem : Keren Ahvah Meshihit. 63 p.
- MAREČEK, P. 2018. *Recepce Jakubova listu v dějinách církve*. In *Studia Theologica*, 2018, vol. 20, nm. 4, p. 1–20. ISSN 1212-8570.
- MAREČEK, P. 2020. *List Jakubův*. Praha : Centrum biblických studií AVČR a UK v Praze. 325 p. ISBN 978-80.7545-095-1.
- MÁTEL, A. 2008. Kto sú mesiánski Židia? [online]. In *Denník Postoj* [2008-06-09]. Dostupné z: <https://www.postoj.sk/646/kto-su-mesian-ski-zidia>
- MUŠNER, F. 1975. *Der Jakobusbrief, Herder Theologischer Kommentar zum Neuen Testament* Freiburg : Herder. 255 p. ISBN 978-3-451-14117-1.
- NEUSNER, J. 1975. *First Century Judaism in Crisis*. Nashville : Abingdon Press. 203 p.

- NIEBUHR, K. W. 1998. Der Jakobusbrief im Licht frühjüdischer Diasporabriefe. In *New Testament Studies*, 1998, vol. 44, nm. 3, p. 420-443. ISSN 0028-6885.
- SCHIFFMAN, M. 2007. *Návrat z exilu. Obrození mesiánského judaismu*. Modřice : Josef Tůma. 116 p. ISBN 80-86687-19-8.
- SCHONFIELD, H. 1936. *History of Jewish Christianity*. London : Duckworth. 133 p.
- STANFORD, D. 1985. *Hebrew New Testament*. Oxford : University Press. 540 p.
- STERN, D. H. 1989. *Complete Jewish Bible: an English version of the Tanakh (Old Testament) and B'rit Hadashah (New Testament)*. 1697 p. ISBN 965-359-01-89.
- STERN, D. H. 1992. *Jewish New Testament Commentary*. Baltimore : Messianic Jewish Resources International. 934 p. ISBN 965-359-001-1.
- TRSTENSKÝ, F. 2010. *Komentár k Jakubovmu listu*. Svit : Katolícke biblické dielo. 128 p. ISBN 978-80-89120-25-3.
- VOUGA, F. 1997. *Dějiny raného křesťanství*. Praha : CDK. 268 p. ISBN 80-7021-231-4.